

Iwano-Frankiowski
Przykarpacki Uniwersytet Narodowy imienia Wasyla Stefanyka
Instytut turystyki
Dr. Prof. Wasyl Ugryniuk
Dr. Natalia Czagrak
Dr. Galyna Grytczuk

**Wpływ akademickiej mobilności studentów ukraińsko-polskiego pogranicza
na transformację ich rozumienia granicy**

Procesy globalizacji zmusiły społeczeństwo zwrócić uwagę na zbadanie granicy i pogranicza, które jako fenomen w oświatowym aspekcie przez dłuższy czas pozostawały poza uwagą naukowców. Współczesne granice – to nie tylko kontaktowe czy barierowe strefy między mieszkańcami pogranicza, między państwami i między narodami, ale i szczególnie obszar kształtowania powszednich praktyk i tożsamości.

Globalna istota współczesnych procesów ekonomicznych i politycznych jest przesłanką tego, że charakterystyki współczesnych granic coraz mniej i mniej zależą od ich miejsca lokalizacji [7]. W okresie globalizacji granicę już nie można rozpatrywać jak niektóre panaceum, które ratuje od „zła”, ponieważ fizyczne granice w mniejszej mierze, aniżeli to było wcześniej, zapewniają ochronę od zewnętrznych niebezpieczeństw, i one nie mogą uprzedzić zaistnienia problemów, które powstają w środku terytorium narodowego” [1, 153].

W szczególnej sytuacji przebywa edukacja na kulturalnym pograniczu. Aktualna polityczna, społeczna i kulturalna rzeczywistość stawia przed nią nowe wymagania. Wskutek narastającego procesu kulturalnej unifikacji i uniwersalizacji społeczeństwa, zwłaszcza dzięki środkom masowej komunikacji, świat staje się „globalną wsią”. Jednym ze skutków i, jednocześnie, umów globalizacji, którą są objęte praktycznie wszystkie narodowe systemy szkoły wyższej, jest gwałtowny wzrost akademickiej mobilności, czyli międzypaństwowe przemieszczenie studentów, wykładowców i naukowców w celu nauczania czy szkolenia według specjalnych programów oświatowych. Dlatego jest ważne, żeby edukacja, zwłaszcza uniwersytecka, «ścierając» granice, sprzyjała uznaniu i zachowaniu różnych kultur, hamowała monokulturalność i dominację jednej kultury.

Problematyka granicy jest dosyć opracowana w zagranicznej myśli naukowej B. Andersena, F. Brodela, B.Parkera, P. Sallinsa. Mianowicie wizję granicy jak socjalnego organizmu rozwinięto w pracach R.Chellena i K. Chauschofera. Na Ukrainie kwestie granicy

i pogranicza zaczęto badać w ostatnich dziesięciu latach. Kwestie kształtowania granic Ukrainy i rozwoju przygranicznych terytoriów rozpatrują się w pracach W. Bojeczko, O. Gandzy, J. Daszkiewicz, O. Dołgowa, B. Zacharuka, O. Kowalowej, O. Malinowskiej, W. Sergijczuka. Główna część współczesnych rozważań naukowych jest poświęcona wschodnim granicom kraju. Tak, osobliwości ukraińsko-rosyjskiej granicy, identyczność mieszkańców pogranicza i ich powszednie życie rozpatrują się w pracach I. Kononowa, O. Filippowej, T. Żrenki. Praca S. Chobty poświęcona jest demarkacji wschodniej granicy państwa i jej wpływu na mieszkańców pogranicza. W mniejszym stopniu w socjologicznym i pedagogicznym ujęciu zbadano zachodnią granicę Ukrainy. Polikulturowość edukacji polskiego pogranicza wyświetlono w pracach O. Iwaszki, problemom kulturalnego rozwoju na ukraińsko-polskim pograniczu poświęcono prace L. Antoszkiny, K. Szestakowej. Wśród polskich naukowców, którzy badają pogranicze w oświatowo-pedagogicznym aspekcie, są A. Gudowska, S. Czyger, W. Grabowska, M. Gydziuk, T. Kania, M. Kubiszyn, J. Muszyńska, J. Nikitorowycz i in.

Fenomen mobilności akademickiej w znacznej mierze przyciąga uwagę zachodnich naukowców. Zwłaszcza F. Altbach, Ch. Laureys, Ch. Rider studiują problem typologizacji i frekwencji akademickiej mobilności; M. Wendi, L. Werbik, B. Wechter, W. Lysanowski, S. Marginson, Dž. Nejt, J. Sadlak, W. Tajchler badają tendencje i perspektywy rozwoju akademickiej mobilności w różnych regionach świata; B. Wechter, S. Vinsent Lankrin, F. Müche, F. Majnworm określają motywację subiektów organizacji międzynarodowej mobilności akademickiej i strategię zachęty i pozyskania studentów zagranicznych. Dla ukraińskich uczonych problemy akademickiej mobilności są nowym kierunkiem badań.

Oddzielnym jej aspektem poświęcono prace W. Astachowej, A. Hrynenko, A. Derunowej, O. Kozijewskiej, L. Kołesnyk, W. Kucenko, A. Mokij, T. Ratuwuchery, L. Sokuriańskiej; zagadnienie kształtowania ludzkiego potencjału w międzynarodowych procesach migracyjnych rozpatrzono w pracach L. Kurij; problemy rozwoju handlowych stosunków w sferze usług oświatowych studiowali O. Zacharczuk, T. Piszczina. A jednak, badania nad tendencjami rozwoju mobilności akademickiej w zakresie szkoły wyższej Ukrainy potrzebują większej uwagi ze względu na gwałtowny wzrost tej mobilności na światowym obszarze oświatowym.

Próba unikania konfliktów narodowych we wszystkich zakresach działalności człowieka sprzyja wzrostowi ilości naukowych badań, poświęconych problemom pogranicza we wszystkich aspektach, ponieważ na pograniczu może odbywać się albo integracja i współpraca, albo konflikt i alienacja narodów a ich kultur. Rozumienie istoty granic w

Примечание [B1]: Автори роблять короткий історіографічний аналіз проблеми дослідження, вказуючи на авторів праць. Слід зробити посилання на їх праці. Це збагатить статтю і надасть їй наукової строгості.

Примечание [B2]: Теж стосується і проблеми огляду праць зі студентської мобільності: їх потрібно вказати в списку літератури.

Примечание [B3]: Аналогічні вимоги і до праць українських вчених з проблеми дослідження.

poszczególnych okresach historycznych było różne. Granica była symbolem, który określał terytoria, narody, państwa, etnosy, ludzi oraz określał ich tożsamość. Obecne granice straciły swoją istotę bariery i już nie służą jako linia rozdzielania terytoriów i ludzi. Akademicka mobilność sprzyja temu procesowi w sferze edukacji i jednocześnie w pewnym stopniu wpływa na transformację pojmowania granicy u studentów i naukowców, co niewątpliwie jest ważne dla eurointegracyjnego postępu Ukrainy, przewyciężenia wyobcowania i konfliktów, wzajemnemu wzbogaceniu kultur. Uwzględniając wyżej powiedziane, **celem** naszych rozważań stało się określenie wpływu akademickiej mobilności studentów regionu pogranicza na transformację poglądów odnośnie granicy.

Ponieważ pojęcie “pogranicze” jest polisemantyczne, to istnieje i kilka podejść do wyznaczenia jego typów. Tak W.Koczan podaje taką typologię fenomenu “pogranicze”:

- “przejściowe” pogranicze – region aktywnego współdziałania kulturalnego, płynnej zmiany kulturalnych charakterystyk od jednej kultury ku innej;
- “stykowe” pogranicze – terytorium, które przylega do granicy między terytorialnie stabilnymi kulturami w warunkach, kiedy główną funkcją takiej granicy jest barierowa funkcja;
- “frontyryne” pogranicze – region opanowania. To jest pogranicze, które migruje w kierunku od kulturalnie zaawansowanego terytorium do terytorium, które ulega opanowaniu, kolonizuje się [6, 169].

Natomiast B.Parker wyodrębnia pięć typów granic:

- geograficzne (klimat, przyrodnicze właściwości, ekologia, środowisko naturalne, granice przyrodnicze – rzeki, góry);
- polityczne (podział administracyjny, władze wojskowe, polityczna dynamika, polityczna dominacja, kolonizacja pogranicza, “zamknięcie”/ “otwarcie” frontyry, przemieszczenie frontyry);
- demograficzne w szerokim sensie (współdziałanie grup etnicznych, liczebność ludności, stan zdrowotny, przetargowa klasyfikacja ludności, demograficzne zmiany, nielegalna migracja, charakter osiedli, charakter etnogenezy: fuzja albo fragmentacja);
- kulturalne (lingwistyczne, religijne, artefaktowe, kulturalne praktyki);
- ekonomiczna (produkcja, ekosystem, zaawansowanie migrantów, transport, przygraniczny handel, kontrola) [13].

Nadmienimy, że “Polska Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku” wyodrębnia termin “pogranicze” jako strefę kontaktu kultur; obszar polikulturowy [9, 498]; miejsce społeczno-kulturalnego kontaktu, który odbywa się między sąsiednimi narodami (etnicznymi grupami),

a także jego potomkami w formie rzeczywistości społecznie-kulturalnej (gospodarczej, politycznej), która tam się kształtuje [11]. *Pogranicze jak pedagogiczna kategoria* – to etnicznie i kulturalnie odmienny obszar na regionalnej albo państwowej granicy. Tu wspólnie mieszkają dwie albo więcej grup etniczno-kulturalnych. Formy takiej koegzystencji są określone bezpośrednimi i wzajemnymi kontaktami między tymi grupami, a kulturę pogranicza cechuje większa różnorodność elementów [9, 498].

Zwróćmy uwagę na obecność w polskiej pedagogice rozdziału *pedagogika pogranicza*, który podaje wiedzę o oświatowych procesach, odbywających się na pograniczu, które jest zarówno terytorialną, jak i kulturalną oraz filozoficzną kategorią. Pedagogika pogranicza, zgodnie z A. Cudowską, musi przygotować człowieka do istnienia “między”, żeby on mógł pomóc sobie z sytuacją “pogranicza”. Kultura tu rozpatruje się nie tylko jak czynnik, który rozróżnia, ale i jako podstawa dla porozumienia i budowy edukacji międzykulturowej, doprowadzającej do rozwiązania wielu problemów we współczesnym świecie. Z pedagogicznego punktu widzenia ważna jest umiejętność zauważyć w kulturalnym pograniczu nie tylko miejsce powstania konfliktu, ale przede wszystkim obszar dla szans i możliwości [8, 193-194]. Kształtuje się tak zwany “efekt pogranicza”, co oznacza wzbogacenie tożsamości osobistości przez działanie innych w sytuacji pogranicza; to odrębna, dosyć nasycona odmiennościami sfera mediacji między potrzebami i wymaganiami społecznego życia [12, 150].

Charakteryzując polikulturalność pogranicza, J. Nikitorowycz podkreśla, że żaden człowiek nie jest typowym członkiem grupy; żadna kultura nie istnieje w zamkniętej i jednorodnej formie; nikt nie jest członkiem tylko jednej, izolowanej grupy, identyczność określa się według stosunku do członków różnych grup; każda kultura jest formą przejścia własnych wartości i wzorów, które mogą ulegać mającym duże perspektywy transformacjom; nikt nie otrzymuje tożsamości w gotowej i niezmiennej formie [2, 86].

Zachodnia granica Ukrainy odznacza się największą ilością sąsiadów: Białoruś, Polska, Słowacja, Węgry, Rumunia, Mołdowa, co jest przesłanką różnorodności i specyficzności. Jeśli mówić o polsko-ukraińskiej granicy, to, po pierwsze, ona często jest traktowana jako granica wschodniej cywilizacji w sensie kulturalnym, religijnym, politycznym i prawnym. Po drugie, ona raczej jednoczy, aniżeli rozdziela mieszkańców pogranicza, które mają podobną historię, państwowość i podobne cywilizacyjne doświadczenie. Po trzecie, właśnie przez polsko-ukraińską granicę płynie zdecydowana większość ludzkich i informacyjnych potoków w sferze oświaty dzięki dobrze uregulowanej współpracy obu państw w branży edukacyjnej. Ponieważ Polska jest członkiem Unii

Europejskiej, to, z jednej strony, jej granica odnośnie Ukrainy jest „szorstka”. A jednak ten kraj spełnia obowiązki „związku” Ukrainy i Unii Europejskiej, dlatego z drugiej zaś strony jej granica jest „mięka”. Takie przesłanki stwarzają szczególną sytuację na pograniczu i wpływają bezpośrednio na życie jego mieszkańców. A. Kłoskowska uważa, że „szczególnym wypadkiem jest życie osoby w umowach przygranicza różnych kultur. Tu jest podwójny wpływ na świadomość człowieka co do określenia jego narodowej tożsamości: albo sytuacja pogranicza kultur zaostża tę świadomość i wywołuje obronne postawienie wobec cudzej narodowości i kultury, albo odwrotnie - wzmacniając różne kulturalne wpływy - doprowadza do ich amalgamacji i do nieostrzeżego, skomplikowanego samookreślenia narodowego, albo w ogóle do braku jakiegokolwiek wyraźnego samookreślenia osoby” [10, 139].

Jeśli wcześniej granica rozpatrywana była jako ochronna instytucja, środek rozgraniczenia i obrony socjalnych form oraz dominującą funkcją uważana była ochronna funkcja, która zabezpieczała stabilność i zamkniętość, to globalne procesy XXI wieku doprowadziły do rujnacji przestrzennej skrytości, kształtowania transgranicznych kontaktów i osłabienie państwa narodowego. Granica to już nie bariera dla zakazu ekspansji zewnętrznych przeciwników, ale źródło nowych możliwości dla rozwoju sąsiednich państw. W wyniku – zmienia się i tradycyjne rozumienie granicy.

Globalne procesy w sferze edukacji na Ukrainie charakteryzują się jej przyłączeniem do procesu bołońskiego, co stwarza przesłanki dla stopniowego wchodzenia w cywilizowany prąd akademickiej mobilności studentów, wykładowców, młodych uczonych, odkrywa prawdziwe perspektywy dla oświatowej społeczności Ukrainy, mianowicie: a) aktywne akademickie współdziałanie ludzi, wyższych uczelni i państw, które zapewniają mobilność studentów, wykładowców, badaczy i personela administracyjnego; b) rozwój studenckiej samorealizacji, która przeważnie zabezpiecza się mobilnością, atrakcyjnością, zatrudnieniem; c) współdziałanie edukacyjnego procesu i nauki w uczelniach, dołączanie wykładowców i studentów do działalności naukowo-badawczej, kształtowanie naukowego potencjału w uniwersyteckim środowisku [5].

Zaznaczmy, że jeszcze na początku XIX st. wybitni uczeni (J. Fichte, O.Elben, B.Anderson i in.) uważali akademicką mobilność nie tylko warunkiem do rozszerzenia osobistych horyzontów, ale i kulturalną przesłanką dla kształtowania narodowego państwa z regionalnie rozdrobnionej formacji. Ten fakt, że oświatowe i kulturopoznawcze podróży sprzyjają kształtowaniu świadomości narodowej i państwa, można śledzić w historii wielu państw świata. Dlatego oświatowe procesy migracyjne w ukraińskich uniwersytetach warto

Примечание [В4]: Що то за термін?, можливо, мається на увазі усталена, демаркована, чітко визначена на мапі. В будь-якому випадку потрібне потракування, пояснення самого терміну.

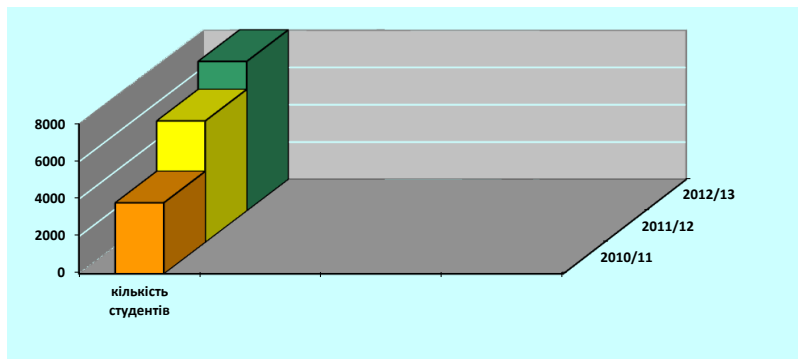
rozpatrywać jako jedną z dróg komunikacji, integracji do światowego obszaru kulturalnego, a zatem i jako istotny czynnik rozwoju państwa.

Zgodnie statystycznych danych, opublikowanych Derżkomstatem Ukrainy w 2011 roku, w systemie ojczystej szkoły wyższej studiuje około 2,5 mln. studentów. Z ich blisko 40 tys. studentów uzyskują wykształcenie za granicą, co wynosi 1,6 % od ogólnej liczby studentów na Ukrainie. Głównymi państwami, które proponują studia dla ukraińskich studentów, są: 1) Niemcy, Austria, Polska (dla uczelni Ukrainy ze wszystkich regionów), co w zasadzie wywołano jakością edukacji za dostępny koszt nauczania i pobytu; 2) USA, Niemcy, Rosja, Polska, Francja (dla uczelni Ukrainy Wschodniej i Centralnej), co raczej jest spowodowane geograficznym położeniem przeważającej większości technicznych uczelni ukraińskich i ich współpracy z krajami, w których wyższe szkoły mają wysoce rozwinięte kierunki politechniczne; 3) Polska, Niemcy, Austria, Węgry (dla uczelni zachodniego regionu kraju) przez geograficzny i kulturalny czynnik oraz przez dostępny koszt nauczania; 4) USA i Kanada pociągają jakościową oświatą, a także dużą ilością oświatowych programów i grantów [5, 105-108]. Jak widzimy, dziś Polska jest najbardziej atrakcyjnym krajem dla nauczania ukraińskich studentów.

Na podstawie wywiadów ze studentami uczelni wyższych Ukrainy w celu ujawnienia ich głównych motywacji co do wyboru zagranicznego uniwersytetu dla nauczania czy stażu ustalono, że do głównych czynników, które określają wybór studentami kraju i edukacyjnego zakładu, należą: autorytet kraju, koszt nauczania i pobytu, możliwość zatrudnienia, reputacja uczelni, czynnik językowy, elastyczność programów i międzynarodowe uznanie dyplomów, geograficzne i historyczne relacje między krajami, a także poziom organizacyjnego załatwienia spraw studentów z innych państw [5,108].

Studenci z Ukrainy zajęli pierwsze miejsce wśród wszystkich cudzoziemców, którzy studiuje na polskich uczelniach. Jak świadczy sprawozdanie polskiej organizacji oświatowej "Perspektywy", przygotowane na podstawie danych oficjalnej statystyki, w ciągu trzech lat ilość ukraińskich studentów w Polsce wzrosła trzykrotnie. Mianowicie w 2012/13 roku akademickim ona składa blisko 8000 (w porównaniu do 6500 w 2011/12 r.a. oraz 3800 w 2010/11 r.a.). W 2011/2012 roku akademickim najwięcej studentów ukraińskich studiowało w polskiej stolicy – Warszawie (w 7 uniwersytetach więcej niż 1,2 tys. studentów), a absolutnym liderem wśród uczelni okazała się Wyższa Szkoła Informatyki i Menadżmentu w Rzeszowie (ponad 900 studentów). Najpopularniejsze wśród ukraińskich studentów są uczelnie wyższe Warszawy, Krakowa, Rzeszowa, Lublina, Przemyśla, czyli studentów przyciągają uniwersytety klasycznej tradycji i uczelnie przygranicznego regionu [14].

Wykres 1. Dynamika zmiany liczby ukraińskich studentów w uczelniach Polski.

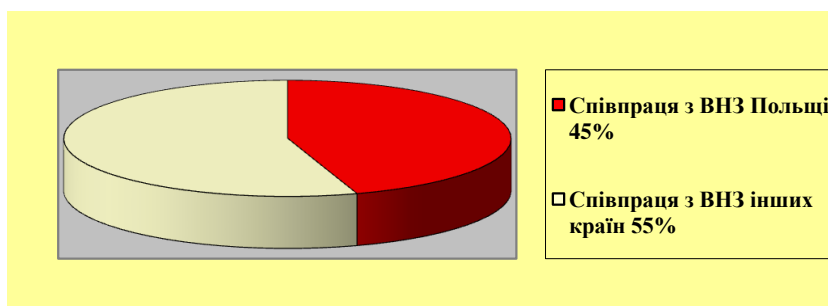

Liczba studentów

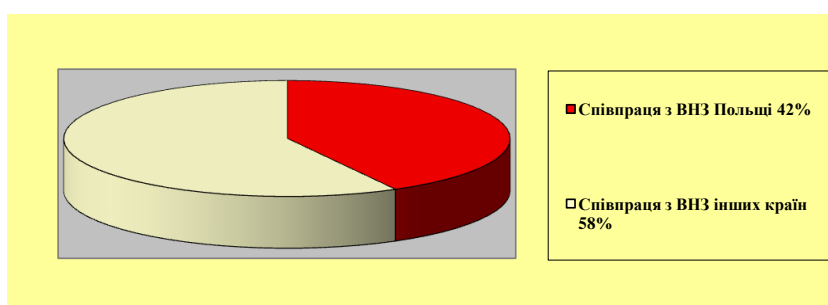
Taki wzrost oczywiście spowodowany jest otwartością polskiego rynku oświatowego dla ukraińskich studentów, geograficznym czynnikiem, podobieństwem kultur, języka, mentalności i stosunkowo niedużą dyferencjacją w kosztach nauczania.

Pogranicze jako strefa kontaktów geograficznych, politycznych, ekonomicznych, ludnościowych i kulturalnych staje się ważnym czynnikiem czynnej oświatowej współpracy Ukrainy i Polski, w szczególności w środowisku wyższych zakładów edukacyjnych. Tak, na podstawie analizy sprawozdań o międzynarodowej działalności największych uniwersytetów regionu pogranicza ukraińsko-polskiego (Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia I. Franki, Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Łesi Ukrainki i Przykarpackiego Uniwersytetu Narodowego imienia Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankowsku), a także statystycznej analizy podpisanych umów o współpracy międzynarodowej, ustalono, że oświatowo-naukowe partnerstwo z uczelniami wyższymi Polski (zdecydowana większość – z przygranicznego regionu) zajmuje przewodnią pozycję w ogólnej liczbie międzynarodowego partnerstwa z uniwersytetami innych krajów (według danych, podanych na oficjalnych stronach internetowych uniwersytetów). W szczególności, ze wszystkich umów o współpracy międzynarodowej w Przykarpackim Uniwersytecie Narodowym imienia Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankowsku procentowa współzależność umów z uczelniami Polski stanowi 45 %, w Wołyńskim Uniwersytecie Narodowym imienia Łesi Ukrainki – 42%, we Lwowskim Uniwersytecie Narodowym imienia I. Franki – 20% odpowiednio. Więcej niż połowa polskich uniwersytetów-partnerów znajduje się w regionie pogranicza.

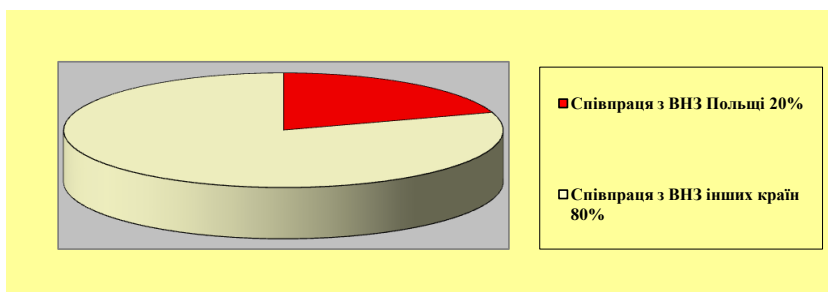
Wykres 2. Procentowa współzależność krajów-partnerów międzynarodowej oświatowo-naukowej działalności Przykarpackiego Uniwersytetu Narodowego imienia Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankowsku

Wykres 3. Procentowa współzależność krajów-partnerów międzynarodowej oświatowo-naukowej działalności Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Łesi Ukrainki

Wykres 4. Procentowa współzależność krajów-partnerów międzynarodowej oświatowo-naukowej działalności Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego imienia Jana Franka

Współpraca z uczelniami Polski 45 %

Współpraca z uczelniami innych państw 55 %

Warto podkreślić, że ta współpraca jest stała, intensywna i efektywna, zwłaszcza w zakresie akademickiej mobilności studentów, wykładowców i naukowców, w sferze podwójnych dyplomów, programów magisterskich i doktorskich, opracowania kursów dyscyplin studyjnych, przeprowadzenia wspólnych naukowych konferencji i seminariów, organizacji naukowych i językowych szkół.

Uwzględniając to, że migracyjne procesy w sferze szkoły wyższej sprzyjają przezwyciężeniu prowincjonalizmu uniwersytetów, rozszerzeniu światopoglądu studentów, przypuszczamy, że uczestnictwo studentów w programach mobilności akademickiej w pewnym stopniu wpływa i na ich wyobrażenia o granicy. W celu ustalenia zmiany poglądów studentów na granicę po ich uczestnictwie w programach wymian między uniwersytetami Ukrainy i Polski przeprowadziliśmy ankietowanie studentów największych uniwersytetów regionu ukraińsko-polskiego pogranicza (Lwowskiego, Wołyńskiego i Przykarpaciego), a także studentów innych uczelni wyższych zachodniego regionu Ukrainy. Wśród studentów, którzy uczestniczyli w wywiadach, wyodrębniliśmy grupę mieszkańców zaludnionych miejscowości obwodu lwowskiego i wołyńskiego, maksymalnie przybliżonych do granicy z Polską, które mogły by reprezentacyjnie przedstawić młodzież uniwersytecką ukraińsko-polskiego pogranicza (wąskiej strefy pogranicza), i studentów-mieszkańców zachodniego regionu Ukrainy, którzy studiuje na uczelniach wyższych i reprezentują młodzież uniwersytecką ukraińsko-polskiego pogranicza (szerokiej strefy pogranicza).

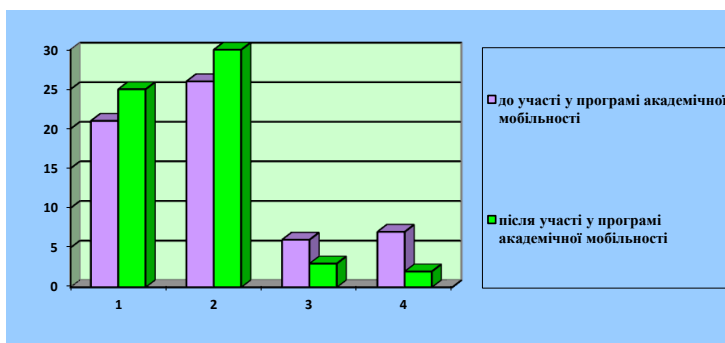
Badania odbywały się w ciągu dwóch lat akademickich (2010-2012). Sporządzenie wyników analizy przewidywało celowy dobór studentów, którzy po raz pierwszy byli uczestnikami krótkich i długoterminowych programów akademickich wymian wspomnianych uniwersytetów ukraińskich z polskimi uczelniami-partnerami. Ankietowanie odbywało się dwukrotnie: przed uczestnictwem studenta w programie akademickich wymian oraz po zakończeniu tych programów. Liczba ankietowanych stanowiła 120 respondentów, z których 60 – mieszkańcy regionu ukraińsko-polskiego pogranicza.

Wyniki badań podajemy w wykresach. Tak, przed udziałem w programie akademickiej mobilności na pytanie «Co dla was znaczy granica?» większość studentów-mieszkańców regionu pogranicza odpowiedziała, że rozumieją ją jako styk dwóch państw (43,3 %), geograficzną granicę dwóch krajów (35,0 %). Inna grupa studentów w zasadzie widzi granicę jak geograficzną granicę dwóch krajów (46,7%). A jednak barierą między państwami nazywa granicę 15 % tej grupy studentów i 10 % respondentów-mieszkańców pogranicza.

Na pytanie «Jaką chcielibyście widzieć granicę?» zdecydowana większość ankietowanych studentów-mieszkańców ukraińsko-polskiego pogranicza zaznaczyła, że granica musi być wolna, otwarta dla wszystkich (45,0 %). Zapewne taka wizja spowodowana jest tym, że granica była przeszkodą i ograniczeniem w kontakcie z krewnymi czy przyjaciółmi, którzy mieszkają na terytorium Polski. Respondenci innej grupy w zasadzie widzą granicę otwartą dla pewnych kategorii obywateli (53,3 %), a otwartą dla wszystkich –

tylko (28,3 %). Oczywiście studenci (zauważmy, ci, którzy nigdy nie wyjeżdżali za granicę w ramach programów wymian) upatrują więcej usterek w przejrzystej granicy, być może przez nieukształtowane poglądy wobec tego fenomenu. O tym może świadczyć fakt, że dosyć duży odsetek ankietowanych nie podał jednoznacznej odpowiedzi – odpowiednio 16,7 % i 10,0 % respondentów, a zwolenników szorstkiej granicy jest aż 6,7 % wśród studentów-mieszkańców pogranicza i 8,3% studentów z innej grupy.

Wykres 5. Pojęcie granicy u studentów-mieszkańców ukraińsko-polskiego pogranicza.

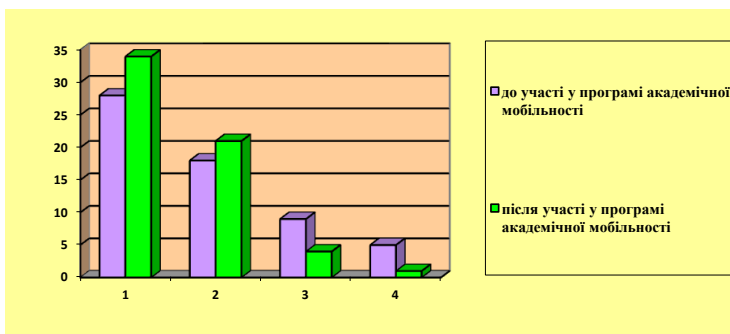

Przed udziałem w programie mobilności

Po udziale w programie mobilności

1 – geograficzna granica między dwoma krajami 2 – styk dwóch państw 3 – bariera między dwoma państwami 4 – trudno odpowiedzieć

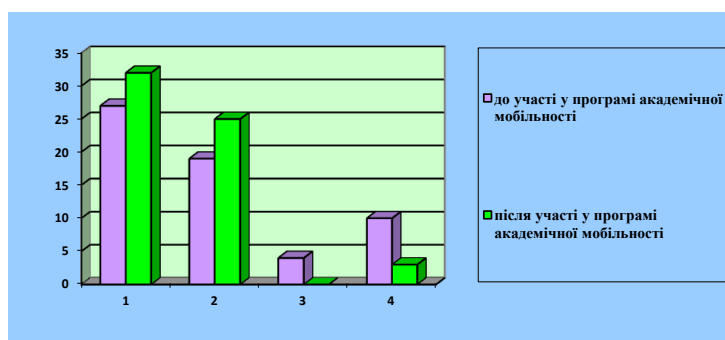
Wykres 6. Pojęcie granicy u studentów uniwersytetów ukraińsko-polskiego pogranicza.

Na drugim etapie ankietowania (po udziale w programach wymiany) widzimy pewną zmianę traktowania granicy. Ilość respondentów z grupy regionu pogranicza, którzy widzą granicę jak styk dwóch państw, wzrosła na 6,7 %, jednocześnie znacznie obniżył się odsetek studentów, którzy nie dali odpowiedzi (3,3 %). Znamienny jest ten fakt, że ilość ankietowanych z drugiej grupy, którzy ujmują granicę jak styk dwóch krajów wzrosła do 21,

czyli o 5,0 %. Również w tej grupie respondentów obniżył się wskaźnik pojęcia granicy jako bariery między państwami (o 8,3 %).

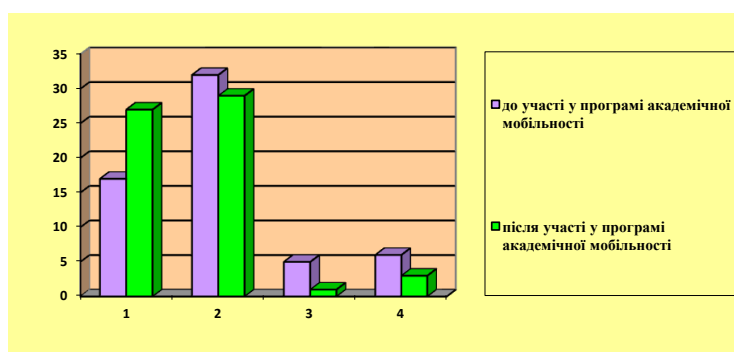
Wykres 7. Traktowanie przez studentów-mieszkańców pogranicza otwartości granicy.

- 1 – otwarta dla wszystkich
- 2 – otwarta dla oddzielnych grup
- 3 – szorstka
- 4 – trudno odpowiedzieć

W obu grupach dominuje orientacja na przejrzystość granicy, wolną dla przekroczenia chcą widzieć granicę 53,3 % studentów-mieszkańców regionu pogranicza i 43,3 % ankietowanych z drugiej grupy. Czyli można stwierdzać, że ten wskaźnik znacznie wzrósł po udziale studentów w programach mobilności akademickiej, odpowiednio o 13,3 % i 15,0 %.

Wykres 8. Traktowanie przez studentów uniwersytetów ukraińsko-polskiego pogranicza otwartości granicy

- 1 – otwarta dla wszystkich
- 2 – otwarta dla oddzielnych grup
- 3 – szorstka

4 – trudno odpowiedzieć

Jednocześnie odnotowano nieco odmienne poglądy co do przejrzystości granicy u studentów-mieszkańców pogranicza i studentów z drugiej grupy. Na wykresie widzimy, że różnica wynosi 10 %. I to wiarygodne, ponieważ mieszkańcy pogranicza zawsze mają ciasne geograficzne, ludnościowe i kulturalne związki z sąsiednim państwem. Warto nadmienić, że mocną wizję granicy ma tylko 1 % ze wszystkich studentów.

Reasumując można zrobić wniosek, iż na ogół wyniki naszego badania świadczą o następującym: po pierwsze, faktem jest, że pogranicze jest nie tylko czynnikiem dystansu, ale i środkiem wzajemnego związku obu państw; to osobliwy obszar współdziałających krajów i właśnie on zabezpiecza możliwość realizacji różnego rodzaju komunikacji i stosunków międzypaństwowych; po drugie, akademicka mobilność studentów ma znaczny wpływ na kształtowanie ich poglądów o granicy. Zdecydowana większość młodych ludzi wyobraża granicę Ukrainy-Polski jak styk dwóch państw, jak geograficzną granicę między dwoma krajami i uważa, że ona musi być otwarta. Analiza wyników ankietowania świadczy, że granica odbiera się nie jak obrona od innego kraju, a jak kontaktowy obszar między państwami. Pocieszające, że jako barierą granicę traktuje nieduża ilość studentów; po uczestnictwie w programie mobilności akademickiej szorstkim, albo jak ochronną strefę, granicę chce widzieć tylko jeden odsetek ankietowanych. W ogóle pojmowanie granicy przez studentów obu badanych grup jest zorientowane na przejrzystość granicy. Wyniki badania dają podstawy uważać akademicką mobilność ważnym czynnikiem kształtowania poglądów studentów o granicy i, odpowiednio, o kształtowaniu partnerskich kontaktów sąsiednich państw. Jak wykazuje badanie, granica w rozumieniu młodych ludzi – nie bariera, lecz źródło nowych możliwości dla rozwoju państw-sąsiadów.

Strategia wzajemnego porozumienia – najbardziej tradycyjne podejście do internacjonalizacji wykształcenia wyższego, zbudowanego na powszechnie uznanej wartości akademickiej współpracy, instytucjonalnego partnerstwa i wymian wzajemnych [15]. Taka polityka w ogóle jest skierowana na rozwiązanie ekonomicznych, politycznych, kulturalnych i akademickich zadań w długoterminowej perspektywie. Akademicka mobilność – niezbędny warunek przezwyciężenia prowincjonalizmu, ona «ściera» obronne postawy wobec cudzej kultury, poszerza u studentów horyzonty pojęcia granicy i współdziałania sąsiednich państw z obszaru geograficznego do obszaru międzypaństwowych komunikacji i współpracy, co dla obu krajów jest niezwykle ważne ze względu na budowanie międzypaństwowych stosunków integracji i wzajemnego wzbogacenia z zachowaniem składnika narodowego w światowym globalnym procesie.

Opis bibliograficzny

1. Гвоздецька Б. Г. Кордон в уявленнях мешканців пограниччя карпатського регіону / Гвоздецька Б. Г. // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 12 (223), Т. 2. – 2011. – С. 153 – 160.
2. Івашко О. Полікультурність освіти польського пограниччя / О. Івашко // Людинознавчі студії. – 2011. – Вип. 23. – С. 82 – 90.
3. Козієвська О. І. Стратегії інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід та українські перспективи [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://educationconference.ua2012.org.ua/doc/papers/Kozievska>.
4. Сухомлинов О.М. Культурні пограниччя: новий погляд на стару проблему/ О. Сухомлинов – Донецьк: ТОВ „Юго-Восток Лтд”, 2008. – 212 с.
5. Чаграк Н. І., Гритчук Г. В. Основні тенденції та перспективи розвитку академічної мобільності у сфері вищої освіти України/ Чаграк Н. І., Гритчук Г. В. // Вища освіта України: теор. та наук.-метод. часопис. – Київ, 2012. – № 3 (додаток 2). Т. 2. – 128 с. – С. 104–109.
6. Кочан В.М. Типологія пограниччя / В.М. Кочан // Культура народів Причорномор'я. – 2008. – № 124. – С. 165-178.
7. Филиппова О. А. „Граница” и „Пограничье” в контексте политик идентичности / О. А. Филиппова // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: зб. наук. праць. – 2010. Вип. 16. – С. 394 – 401.
8. Cudowska A. Pedagogika pogranicza / Agata Cudowska // Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. – Tom IV. – Warszawa : Wyd. Akad. Żak, 2003. – S. 192 – 197.
9. Guziuk M. Pogranicze / Marta Guziuk // Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. – Tom IV. – Warszawa : Wyd. Akad. Żak, 2003. – S. 497 – 500.
10. Kłoskowska A. Tożsamość i identyfikacja narodowa w perspektywie historycznej i psychologicznej / A. Kłoskowska // Kultura i Społeczeństwo. – Warszawa, 1992. – №1. – S. 138 – 142.
11. Muszyńska J. Edukacja międzykulturowa w studenckich projektach pedagogicznych / Jolanta Muszyńska // Szkoła na pograniczach / pod red. T. Lewowickiego, A. Szurek-Boruty. – Katowice : Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, 2000. – S. 177 – 183.
12. Różańska A. Analiza autobiograficzna jako metoda badań tożsamości wielokulturowej / Aniela Różańska // Teorie i modele badań międzykulturowych / pod red. T. Lewowickiego, A. Szczurek-Boruty, E. Ogrodzkiej-Mazur. – Cieszyń – Warszawa : Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, 2006. – S. 149 – 163.
13. Parker B. Toward an Understanding of Borderland Processes/ B. Parker// American Antiquity. – Vol. 71. – № 1. – 2006. – С. 41 – 45.
14. Звіт польської освітньої організації “Перспективи” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://viza.vn.ua/liczba-ukrainskich-studentow-w-polsce-wzrosła-dwukrotnie.html>
15. Werra Z. *Nowa strategia Unii Europejskiej 2020*, w: *Europejska polityka społeczna*, red. R. Gabryszak, D. Magierek, Warszawa 2011, s.186-230.

15.

Streszczenie

The influence of academic mobility of students of Ukrainian-Polish Borderlands in the transformation of their representation of border

(by Vasyl' Ugrynyuk, Nataliya Chahrak, Galyna Grytchuk)

Abstract.

The processes of globalization have made society pay attention to the research of border and borderland as a phenomenon in the educational aspect that was longer remained out of focus. Modern borders are not only the contact zones or the barriers between the inhabitants of the borderlands, but also the special space of everyday practices and identities.

The present borders have lost their essence as a barrier and have no longer served as a separating line between territories and people. Academic mobility contributes to this process in the field of education and, at the same time, to a certain extent affects the transformation of students' idea of borders, which is certainly important for the progress of European integration, overcoming isolation and conflict, the mutual enrichment of cultures.

The article deals with the different approaches to determining the borderlands as a cultural phenomenon, highlighted the main trends in the development of academic mobility in the Polish-Ukrainian border, determined the impact of students' academic mobility on transformation of their representation of border.

Key words: academic mobility, border, borderland, Polish-Ukrainian border, representation of border.

Примечание [B5]: Побудова статті, виклад основного матеріалу, подача даних дослідження – добрі і конкретні. Зміст статті відповідає заявленій темі. При усуненні вище зроблених зауважень стаття може бути опублікована.